

ZAMONAVIY PEDAGOGNING KASBIY KOMPITENTLIGINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Shakirova Saida Tuxtajanovna

Toshkent davlat transport universiteti

“Chet tillari” kafedrasi o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Pedagoglarning sifatli ta'lim berishi, o'z navbatida o'qituvchining kasbiy mahoratiga bog'liq. Maqolada ta'lim tarbiya jarayonida alohida o'rin tutgan hamda hozirgi zamon o'qituvchisi egallashi kerak bo'lgan kasbiy kompetentlik, pedagogning mahorati haqida to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Pedagog, kompetentlik, kasbiy mahorat, autokompetentlik, ekstremal kasbiy kompetentlik.

KIRISH. Bugungi kunda ta'lim-tarbiya tizimining umumiy maqsadi jamiyatimizga teng huquqli demokratik davlat talablariga javob bera oladigan mas'uliyatli barkamol yoshlarni tabiiy berishdan iboratdir.

O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni bugungi kunda pedagoglarning ta'lim berish samaradorligini oshirish va amalga oshirishi kerak bo'lgan bir qator talablar qo'ydi. Ular quyidagilarni tashkil etishi lozim:

1. Dars berish mahorati
2. Tarbiyalash mahorati
3. O'quv-tarbiyaviy jarayonlarda insonparvarlik tamoyillariga yondashuvni ta'minlaydigan shaxsiy sifatlar
4. Ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolis nazorat qilish va baholash mahorati

Kasbiy faoliyat jarayonida zamonaviy o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini rivojlantirish orqali shaxs hayotiga hamda uning ijtimoiy rivojlanishiga ma'lum bir darajada ta'sir ko'rsatishi mumkin. Zamonaviy jamiyatda ta'lim-tarbiya tizimini rivojlantirishning bosh go'yasi – shaxsning turli hil sohalarda maqsadli mustaqil faoliyati asosida uning intellektual va axloqiy- ma'naviy rivojlanishidir. Zamonaviy o'qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirishdan avval ushbu tushunchaning asl mohiyatini, shundan so'ng esa uni takomillashtirish yo'llarini bilish lozim.

Ilmiy adabiyotlarda kompetentsiya so'ziga quyidagicha ta'rif beriladi:

Kompetentsiya (lotincha Competentio dan Competo-ga erishaman, uchrashaman, mos kelaman) - bu mutaxassisning ma'lum darajadagi kasbiy muammolarni hal qilishdagi shaxsiy bilish qobiliyatidir. Shuningdek, kompetentsiya deganda ma'lum bir

tashkilot, kompaniya xodimlarining (yoki ayrim xodimlar guruhining) shaxsiy, kasbiy va hokazo fazilatlariga rasmiy ravishda tavsiflangan talablar tushuniladi.

Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni oshirish uchun kerak bo‘lgan bilimlarning, ko‘nikma va malakalarning egallanishi va ularni o‘z faoliyati davomida munosib qo‘llay olishidir. O‘qituvchi albatta, alohida bilim ko‘nikmalarni egallashi bilan birga, ma‘lum bir mustaqil yo‘nalish bo‘yicha bilimlar va harakatlarni o‘zlashtirilishini nazarda tutadi. Demak, kasbiy kompetentlik pedagogdan mutaxassislik bilimlarini boyitib borish, yangi axborotlarni kuzatib ularni qo‘llay bilish, izlanuvchanlik va yangi bilimlarni qayta ishlab o‘z faoliyatiga qo‘llay olish mahoratini ham talab etadi.

K. Angelovski o‘qituvchining kasbiy kompetentsiyasi tuzilishini pedagogik mahorat orqali aniqlaydi

Pedagogik mahorat bu yerda to‘rt guruhga ajratiladi:

1. Ta‘limning ob‘ektiv jarayoni mazmunini aniq pedagogik vazifalarga "tarjima qilish" qobiliyati: shaxs va jamoani o‘rganish, shu asosda yangi bilim va dizaynni faol o‘zlashtirishga tayyorligini aniqlash, jamoani rivojlantirish va alohida talabalar; ta‘lim, tarbiya va rivojlantirish vazifalari kompleksini aniqlash, ularni konkretlashtirish va ustun vazifani belgilash.

2. Mantiqan tugallangan pedagogik tizimni qurish va yo‘lga qo‘yish qobiliyati: o‘quv vazifalarini kompleks rejalashtirish; uni tashkil etish shakllari, usullari va vositalarini asosli tanlash.

3. Ta‘limning tarkibiy qismlari va omillari o‘rtasidagi munosabatlarni aniqlash va o‘rnatish, ularni amalda qo‘llash qobiliyati: zarur sharoitlarni yaratish (moddiy, axloqiy, psixologik, tashkiliy va boshqalar); talaba shaxsini faollashtirish, uning faoliyatini rivojlantirish;

4. Pedagogik faoliyat natijalarini qayd etish va baholash qobiliyati: o‘quv jarayoni va o‘qituvchi faoliyati natijalarini introspektsiya qilish va tahlil qilish; dominant va bo‘ysunuvchi vazifalarning yangi to‘plamini belgilash.

O‘zbekistonda o‘qituvchining kasbiy kompetentligi va uning o‘ziga xos jihatlari to‘g‘risida bir qator tadqiqot ishlari olib borilgan. B.Nazarova olib brogan tadqiqotlarga ko‘ra kasbiy kompetentlik quyidagi tarkibiy asoslardan tashkil topadi:

- Maxsus yoki kasbiy kompetentlik (kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish).

- Ijtimoiy kompetentlik (kasbiy faoliyatni hamkorlikda tashkil etish, ijtimoiy mas‘ullik).

- Autokompetentlik (o‘zini ijtimoiy-kasbiy rivojlantira olish).

- Ekstremal kasbiy kompetentlik (kutilmagan vaziyatlarda ishlay olish).

Yuqoridagi tadqiqot natijalarini umumlashtirib aytganda mutaxassis ta‘limni tashkil etish jarayonida yuqori darajada bilimga ega bo‘lishi, o‘zini ustida ishlab

rivojlantira olishi va har qanday kutilmagan holatlarda ulardan chiqish yo'lini bilishi zarur ekan.

Demak o'qituvchi, shaxs va uning ijtimoiylashuv jarayonida muhim o'rin tutuvchi, murakkab inson qiyofasiga ega bo'lgan, kasbiy sifatlarni o'zida mujassam etgan, shaxsdir. Ijtimoiy hayotning barcha sohalarida erishilgan yutuqlarning zamirida o'qituvchi va uning mehnati yotadi. O'qituvchining ta'lim jarayoniga pedagogik, psixologik yondashuvi, bilimlarni puhta darajada o'zlashtirganligi, muloqot jarayonida o'zini tuta bilish qobiliyati va turli vaziyatlardan chiqish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, har tomonlama yetuk intellektual rivojlangan, ijtimoiy sifatlar bilan tarbiyalangan, milliy va ma'naviy qadriyatlarga sadoqatli, yangicha fikrlaydigan, o'z shaxsiy va fuqarolik pozitsiyasiga ega, milliy mafkuraning barcha sifatlarini o'zida mujassamlashtirgan barkamol shaxsni tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" gi Qonuni. O'RQ-637 23.09.2020
2. Халикова, Л. У., & Абдураззаков, Ш. А. У. (2021). ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИИ У СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА. Academy, (6 (69)), 43-44. <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-motivatsii-u-studentov-neyazykovykh-spetsialnostey-pri-izuchenii-angliyskogo-yazyka>
3. Халикова, Л. У., & Мустафаева, К. Н. К. (2021). РАБОТА С АНГЛИЙСКИМ АЛФАВИТОМ И ИЗУЧЕНИЕ ОТДЕЛЬНЫХ ГРАММАТИЧЕСКИХ ЯВЛЕНИЙ. Academy, (6 (69)), 39-40. <https://cyberleninka.ru/article/n/rabota-s-angliyskim-alfavitom-i-izuchenie-otdelnykh-grammaticheskikh-yavleniy>
4. Uktamovna, X. L. (2021). TEACHING COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN MODERN FOREIGN LANGUAGES. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES, 2(6), 53-56. <https://cajotas.centralasianstudies.org/index.php/CAJOTAS/article/view/189>
5. Xasanova, V. X., Muratova, G. K., Atamuhamedova, G. S., & Xalikova, L. (2021). The development of speech competence among students of non-linguistic technical universities in teaching Russian. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 8(2), 296-301. https://ejmcm.com/pdf_3207_d50a883c70847e131ebd9a35f4beaefa.html%20https://ejmcm.com/article_7252.html
6. Xalikova, L. U. (2018). THE ESSENCE OF INTEGRATED SKILLS IN IMPROVING STUDENTS' CRITICAL THINKING. In International Scientific and Practical Conference World science (Vol. 7, No. 4, pp. 66-67). ROST. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Vfj_4SAAAAAJ&citation_for_view=Vfj_4SAAAAAJ:WF5omc3nYNoC
7. Uktamovna, K. L. (2022). MASTERING EDUCATIONAL AND RESEARCH SKILLS IN A FOREIGN LANGUAGE. Innovative Technologica: Methodical

- Research Journal, 3(10), 70-75.
<https://it.academiascience.org/index.php/it/article/view/343>
8. Uktamovna, K. L. (2022). USE OF MULTIMEDIA FOR THE IMPLEMENTATION OF VARIOUS METHODS OF LEARNING. *Innovative Technologica: Methodical Research Journal*, 3(10), 64-69.
<https://it.academiascience.org/index.php/it/article/view/342>
9. Uktamovna, K. L., & Ismailovna, M. S. (2021). MODERN METHODS OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE IN NON-LANGUAGE UNIVERSITIES. *Вестник науки и образования*, (11-2 (114)), 85-87.
<https://cyberleninka.ru/article/n/modern-methods-of-teaching-english-language-in-non-language-universities>
10. Uktamovna, K. L. (2022). Opinions of Scientists About the Deixis Phenomenon. *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*, 8, 117-121.
<https://www.geniusjournals.org/index.php/ejlat/article/view/1505>
11. Khalikova, L. U. (2019). INNOVATIVE APPROACHES IN THE METHOD OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN UNIVERSITIES. *Theoretical & Applied Science*, (11), 654-657. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=42407815>
12. Халикова, Л. У. (2021). РОЛЬ КОММУНИКАТИВНОЙ МЕТОДИКИ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ. *Вестник науки и образования*, (15-1 (118)), 30-33. <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-kommunikativnoy-metodiki-v-obuchenii-angliyskomu-yazyku>
13. Sh, S., Kh, R. Z., & Khalikova, L. U. (2022). New Ways to Learn English. *Eurasian Research Bulletin*, 14, 7-11.
<https://www.geniusjournals.org/index.php/erb/article/view/2489>
14. Irkinovna, S. S., Hakimberdievna, R. Z., & Uktamovna, X. L. (2022). The Importance of Learning A Foreign Language in the System of Training Highly Qualified Personnel in the Field of Transport. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 14, 9-12. <https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/view/2643>
15. Насиба Шарифовна Юнусова, & Муслимахон Яхяева (2022). МОЛОДЕЖЬ И ИНФОРМАЦИОННАЯ СРЕДА. *Academic research in educational sciences*, 3 (10), 372-376.
16. Н. Ш. Юнусова (2022). ЁШ МУТАХАССИСЛАРНИ ТАРБИЯЛАШДА ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (TSTU Conference 1), 339-341.
17. Юнусова Насиба Шарифовна, Назарова Нилуфар Жўраевна, & Жуманиязова Насиба Сапарбоевна (2022). ПЕДАГОГЛАРДА КАСБИЙ КОМПЕТЕНЦИЯНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ (ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ МИСОЛИДА). *Современное образование (Узбекистан)*, (6 (115)), 9-16. doi: 10.34920/SO/VOL_2022_ISSUE_6_2
18. Н. Ш. Юнусова, Жавлон Алимухаммедов, & Мухаммад Суяров (2022). ТРАНСПОРТ СОҲАСИДА МУТАХАССИСЛАРНИ ТАЙЁРЛАШДА ДИН ВА АХЛОҚ МАСАЛАЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (TSTU Conference 1), 222-226.